

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE

I PODACI O KOMISIJI

Odlukom Nastavno-naučnog veća Fakulteta za sport i turizam imenovana je Komisija za ocenu i odbranu doktorske disertacije **Maje Četković** na temu **Turistička valorizacija istorijskog jezgra Cetinja u funkciji razvoja kulturnog turizma** u sastavu:

1. Doc. dr Goran Tomka, docent, Fakultet za sport i turizam, predsednik Komisije,
2. Doc. dr Srđan Milošević, docent, Fakultet za sport i turizam, mentor i
3. Prof. dr Veselin Perović, redovni profesor, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu, član Komisije.

II PREDMET I CILJ DOKTORSKE DISERTACIJE

Imajući u vidu da je lokalnom Strategijom razvoja, turizam prepoznat kao jedan od ključnih faktora za razvoj Cetinja, **predmet istraživanja** se svodi na procenu resursa iz oblasti kulture, koji će u perspektivi predstavljati okosnicu njegovog turističkog razvoja. Upravo zbog toga, predmet istraživanja je kulturno nasleđe, resurs Prijestonice koji može uticati na projekciju razvoja turizma, sa posebnim akcentom na kreiranje ambijenta za razvoj kulturnog, kao posebnog, tematskog oblika turizma. Takođe, predmet istraživanja čine i stavovi domicilnog stanovništva – rezidenata (aktuelna lokalna vlast i civilni sektor), te stručni deo crnogorske javnosti, a u vezi sa percepcijom o važnosti kulturnog turizma za sveukupni društveni i ekonomski razvoj crnogorske Prijestonice.

Cilj istraživanja u ovoj doktorskoj disertaciji je da se izvrši procena vrednosti kulturnog nasleđa Istorijskog jezgra Cetinja, kao resursa koji utiče na vrednovanje turizma kao jednog od ključnih faktora njegovog sveukupnog razvoja.

III OSNOVNE HIPOTEZE

Na osnovu postavljenog cilja istraživanja i pregleda literature, definisana je polazna pretpostavka doktorske disertacije, koja glasi: **Kulturno nasljeđe je noseći sadržaj turističke ponude Prijestonice, a Istorijsko jezgro Cetinja je jedinstvena i osobena urbana cjelina, sa svim preferencijama za turističku valorizaciju i razvoj kulturnog turizma.**

Kako bi se postavljena hipoteza potvrdila, neophodno je dobiti odgovore na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Na koji način se vrši procjena vrijednosti kulturnih resursa Istorijskog jezgra Cetinja?
2. Na koji način se vrjednuju turistički potencijali?
3. Koja metodologija je relevantna za takvu vrstu vrjednovanja?
4. Na koji način nacionalna i lokalna vlast posmatraju vrjednovanje kulturnog nasljeđa?
5. Postoji li i kolika je uloga lokalne zajednice u procesu vrjednovanja kulturnog nasljeđa?
6. Šta se dešava kada dođe do neslaganja između načina vrjednovanja lokaliteta od strane ovih interesnih grupa?
7. Na koji način bi trebalo izvršiti turističku valorizaciju kulturnih dobara u cilju kreiranja konkurentnog turističkog proizvoda destinacije kulturnog turizma?

IV METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U početnom delu istraživanja primenjen je metod mapiranja postojećih kulturnih resursa Istorijskog jezgra Cetinja, koji je podrazumevao: identifikovanje kulturnih resursa koji imaju određeni potencijal da budu valorizovani kroz turizam, potom, prikupljanje podataka o nazivu i vrsti resursa, nastanku i istorijskom razvoju, kulturnim vrednostima, lokaciji, stanju očuvanosti svakog od resursa. Za svaki od njih je priložena je i fotografija kao i napomena o namjeni/funkciji koju trenutno ima. Takođe, navedena je i eventualna povezanost i umreženost kulturnih dobara sa akterima koji formiraju turističku ponudu na teritoriji opštine Cetinje.

Zatim predstavljeni su klasični, ali i neki savremeniji teorijski aspekti i modeli turističke valorizacije kulturnih dobara koji su dostupni u naučnoj i stručnoj literaturi. Kao osnova za ovaj segment istraživanja, analiziran je model turističke valorizacije koji je 2000. godine razvila američka autorka Hilari du Kros. Ovaj model je odabran iz razloga što autorka u proces turističke valorizacije kulturnih dobara uvodi određene subindikatore i stepene njihovog građuiranja. Cilj turističke valorizacije po ovom modelu jeste procjena mogućnosti turističke valorizacije kulturnih dobara, što je preduslov za razmatranje njihovog uključivanja u razvoj kulturnog turizma na destinaciji.

Centralni deo istraživanja odnosi se na proces organizacije dvije fokus grupe čiji su učesnici osobe relevantne za diskusiju o temi istraživanja. Fokus grupe, koje su organizovane za potrebe istraživanja uključile su dvije različite grupe učesnika.

U prvoj fokus grupi učestvovali su predstavnici javnog sektora, odnosno, državne i

lokalne vlasti i donosioci odluka na državnom i lokalnom nivou, kao što su Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturnih dobara; gradski Sekretarijat za kulturu, sport i mlade; Centar za arheologiju i konzervaciju i Turistička organizacija Prijestonice Cetinje.

Druga fokus grupa okupila je predstavnike civilnog sektora koji u fokusu svojih aktivnosti imaju za cilj unaprijeđenje kvaliteta života lokalne zajednice, lične ciljeve ekonomske ili druge prirode, te želju za uspostavljanjem kvalitetne i održive kulturne i turističke politike Prijestonice Cetinje. U pitanju su predstavnici privatnog sektora, preduzetnici, hotelijeri, predstavnici udruženja građana, nevladinih organizacija i pojedinci zainteresovani za očuvanje kulturno-istorijskog nasljeđa i razvoj kulturnog turizma.

Detaljan opis primenjenog instrumenta, načina uzorkovanja i prikaz rezultata dati su u poglavlju VI, dok su u poglavlju VII prikazani i interpretirani rezultati istraživanja (diskusija rezultata).

V STRUKTURA I KRATAK OPIS SADRŽAJA PO POGLAVLJIMA

Kandidatkinja je svoju doktorsku disertaciju sistematizovala u devet logičnih i preglednih poglavlja. Sva poglavlja su numerisana osim poglavlja *Literatura*, koja nema numeraciju. Osam poglavlja je naslovljeno i numerisano na sledeći način: 1. *Uvod*; 2. *Predmet i cilj istraživanja*; 3. *Kulturni turizam kao fenomen*; 4. *Cetinje, mesto susreta kulture i turizma*; 5. *Turistička valorizacija Istorijskog jezgra Cetinja*; 6. *Prikaz istraživačkog postupka*; 7. *Diskusija rezultata*; 8. *Zaključna razmatranja*. Naslovna strana je izrađena u skladu sa uputstvima Univerziteta, a nakon nje nalaze se posebne stranice sa ključnim dokumentacijskim informacijama na srpskom i engleskom jeziku, zatim, sadržaj u kom je dat popis svih naslova i podnaslova sa ispravnom numeracijom.

Kandidatkinja u *Uvodu* upoznaje čitaoca sa definisanom problematikom, iz oblasti turizma i kulture, na prostoru Prijestonice Cetinje. Takođe, u uvodu kandidatkinja obrazlaže svoju ideju koja je plod uočavanja određenih nedostataka na polju kulturnog nasleđa, a koju zasniva na holističkom pristupu kroz koji želi da identifikuje interese ali i stavove domicilnog stanovništva, rezidenata grada Cetinja, počevši od lokalne vlasti, preko privatnog do civilnog sektora.

U drugom delu disertacije, kandidatkinja definiše osnovni problem istraživanja, kao i cilj i predmet disertacije. Takođe, u ovom delu, kandidatkinja skreće pažnju na važnost istraživanja u oblasti zaštite kulturnog nasleđa i njegove promocije. U ovom delu objašnjeni su zadaci istraživanja i metodologija koja se koristila tokom istraživanja.

U trećem delu dato je objašnjenje osnovnih pojmova u oblasti kulturnog turizma, ali, isto tako, kandidatkinja teorijski obrađuje dosadašnja istraživanja iz ove oblasti i na ovaj način, obezbeđuje lakše praćenje kasnije iznetih informacija i činjenica. Uz definisanje pojmova, poglavlje ukazuje na značaj razvoja kulturnog turizma kao posebnog vida turizma, koji nastaje usled direktne povezanosti kulture i turizma. Osim toga, poglavlje se bavi i analizom pozitivnih i negativnih efekata njegovog razvoja.

U četvrtom poglavlju se obrađuje nastanak i razvoj Cetinja, istorijski okvir sa svim njegovim karakterističnim razvojnim fazama i značajnim događajima, koji su uticali na kulturni i društveni život Cetinja i Crne Gore. Poglavlje govori o začecima kulture, o počecima turizma, ugostiteljstva i hotelijerstva na Cetinju i Crnoj Gori i ukazuje na značaj Cetinja za kulturni i sveukupni društveni razvoj Crne Gore. Takođe, poglavlje daje prikaz turističkog prometa Cetinja.

Poglavlje peto obrađuje kulturno nasleđe koje je obuhvaćeno procesom turističke valorizacije, a u pravcu razvoja kulturnog turizma. U njemu je objašnjen koncept turističke valorizacije i njegova primena, zatim, kulturne vrijednosti Istorijskog jezgra Cetinja. U ovom poglavlju, kandidatkinja se bavi i kritikom modela Hilari du Kros, kao i analizom mogućnosti turističke valorizacije Istorijskog jezgra Cetinja primjenom modela Hilari du Kros i dopunom postojećeg pomenutog modela.

Šesto poglavlje predstavlja centralni deo disertacije i u njemu su interpretirani dobijeni rezultati. Kako bi ovaj deo bio što pregledniji, kandidatkinja je poglavlje sistematizovala u

četiri celine, i to: instrumenti istraživanja; kreiranje vodiča za fokus grupu; plan uzorkovanja; i prikaz rezultata istraživanja. Rezultati su jasno i pregledno napisani.

U sedmom delu kandidatkinja je kroz diskusiju objasnila rezultate do kojih je došla. Probleme na koje su ukazali ispitanici ona deli u tri grupe: 1. strateški problemi, tj. problemi na nivou zakonodavstva; 2. pasivni odnos lokalnog stanovništva prema kulturnom turizmu; i 3. odsustvo komunikacije među zainteresovanim stranama. U ovom delu kandidatkinja daje i preporuke za razvoj kulturnog turizma u Istorijskom jezgri Cetinja. Objašnjenje dobijenih rezultata je logično i pokazuje zrelost u istraživanju, kao i afinitet prema temi koju obrađuje u svojoj disertaciji.

Kandidatkinja u *Zaključku* daje koncizan osvrt na sprovedeni istraživački postupak i naglašava ključne rezultate do kojih je došla. Takođe, u ovom delu kandidatkinja se osvrće na *Ograničenja u istraživanju*. U ovom delu ona identifikuje ograničenja sa kojima se susrela tokom istraživanja.

U poslednjem, devetom, delu, *Literatura*, dat je popis citiranih bibliografskih izvora. Među njima najviše je onih koji su objavljeni u referentnim naučnim časopisima iz analizirane oblasti. Svi izvori su pravilno referencirani u skladu sa Pravilnikom.

VI OSTVARENI REZULTATI I NAUČNI DOPRINOS

Očekivani rezultati istraživanja disertacije se odnose na identifikaciju ključnih elemenata u primeni turističke valorizacije područja, koji utiču na konačnu procenu kulturnog nasleđa Prijestonice Cetinje. Takođe, utvrđivanjem turističke vrednosti i objektivizacijom stanja i potencijala, rezultati istraživanja se dovode u vezu sa polaznom pretpostavkom disertacije - da turistička valorizacija Istorijskog jezgra može doprinijeti njenoj turističkoj atraktivnosti i obezbediti mu poziciju primarne destinacije kulturnog turizma Crne Gore. Zbog specifičnosti područja i originalnosti teme, s obzirom na to da se do sada relativno mali broj naučnih radova bavio mogućnostima razvoja kulturnog turizma na teritoriji Crne Gore, a naročito Cetinjem i njegovim Istorijskim jezgrom, disertacija ima za cilj da doprinese znanju i podizanju svesti stanovništva o vrednostima i značaju kulturno-istorijskog nasleđa, čija valorizacija može stvoriti bolje uslove za život i uticati na ekonomsko snaženje i sveopšti napredak društva.

Zaštita, prezentacija i popularizacija kulturnog nasleđa je od posebne važnosti i za proces snaženja nacionalnog kulturnog identiteta, koji je ne samo u funkciji jačanja digniteta i osjećanja pripadnosti naciji, već i u funkciji očuvanja osobenosti, posebnosti i specifičnosti nacije i njenog predstavljanja Svetu.

Na širem planu, disertacija ima za cilj da zaintrigira i podstakne istraživače i da ukaže na značaj i važnost kulturnog nasleđa kao resursa u funkciji turističkog razvoja destinacije.

Rezultati disertacije su namijenjeni trima grupama korisnika: 1) onima koji planiraju kulturnu politiku i politiku razvoja turizma na Cetinju (lokalnoj samoupravi) i u Crnoj Gori (Ministarstvu održivog razvoja i turizma, Ministarstvu kulture, Nacionalnoj turističkoj organizaciji); 2) neposrednim organizatorima turističkih programa na teritoriji Crne Gore; 3) istraživačima u oblasti kulturne politike i sektora za turizam kojima nadostaju rezultati ovakvih istraživanja.

VII ZAKLJUČAK KOMISIJE

Na osnovu pažljivog pregleda doktorske disertacije koju je kandidatkinja dostavila, komisija zaključuje sledeće:

- Doktorska disertacija je urađena u skladu sa prijavom i obrazloženjem teme doktorske disertacije, odnosno projekta koji je odobren. Prilikom realizacije projekta obezbeđen je naučni pristup istraživačkom problemu, a realizovani ishodi imaju status naučnog rada;
- Tekst doktorske disertacije je pre stavljanja na uvid javnosti prošao detekciju plagijarizma (prisvajanje ideja, metoda ili pisanih reči drugih, bez ukazivanja na autora, s namerom da budu prikazani kao originalno delo). Provera je pokazala da rad ima svega 8% (osamodsto) preklapanja sa prethodnim izvorima;
- Korišćeni su relevantni bibliografski izvori i kroz njihovo tumačenje kandidatkinja je pokazala zrelost u zaključivanju;

- Izradom doktorske disertacije realizovana je originalna istraživačka ideja, prikupljeni i interpretirani rezultati značajno doprinose teoriji i praksi ove nauke.

Konačan predlog

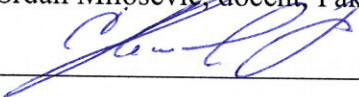
Na osnovu svih prethodno iznetih činjenica, komisija predlaže Nastavno-naučnom veću Fakulteta za sport i turizam iz Novog Sada, kao i Senatu Univerziteta Edukons u Sremskoj Kamenici da prihvati doktorsku disertaciju kandidatkinje **Maje Ćetković** pod naslovom **Turistička valorizacija istorijskog jezgra Cetinja u funkciji razvoja kulturnog turizma** kao valjan akademski materijal i odobri njegovu javnu odbranu.

POTPISI ČLANOVA KOMISIJE

1. Doc. dr Goran Tomka, docent, Fakultet za sport i turizam, predsednik Komisije,

2. Doc. dr Srđan Milošević, docent, Fakultet za sport i turizam, Novi Sad, mentor

3. Prof. dr Veselin Perović, redovni profesor, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu, član Komisije

